

Finländare i Eskilstuna

Av Rauno Vaara



Detalj ur Nekrologium för Johanniterna i Eskilstuna

*Många kopplar fnländarnas ankomst till Eskilstuna till arbetskraft-
invandringen som skedde i större skala på 1960- och 1970-talen. Det
finns dock källor som visar att människor från den finska rikshalvan
har uppehållit sig i trakten kring Eskilstuna ända sedan medeltiden.*

En munk, några skogsfinnar, somliga smedslärlingar och soldater

Den tidigaste källan till finsk närvaro i Eskilstuna är från början av 1400-talet. I det bevarade nekrologiet från Eskilstunas Johanniterkloster återfinns bland de övriga avlidna brödernas namn även en viss Ericus de Finlandia.

Fler finländare anlände till det område som idag omfattas av Eskilstuna kommuns gränser under Vasakungarnas regeringstid. Nämnas kan att Hertig Karl, senare Karl IX, initierade den skogsfinska invasionen till Sverige. Skogsfinnar eller svedjefinnar kallas de finnar som flyttade in i Sverige från slutet av 1500-talet och som försörjde sig på svedjebruk. Svedjebruk innebär att skog till-



Konstnären Markku Huovilas målningar om skogsfinnarnas svedjebruk 2009

fälligt bränns och används för sädesodling och bete, som ett led i växelbruk. Trots att Södermanland inte blev något kärnområde för den skogsfinska befolkningen så hamnade det bevisligen även några svedjefinnar i Eskilstunatrakten. Från källor framgår att många av nybyggarna runt Näshultasjön på 1580-talet kom från Finland. Eftersom det inte finns någon grundlig forskning om finnarnas tidiga invandring till Eskilstuna vet man inte i vilken mån människor med finsk härkomst till exempel medverkade vid byggandet och bemannandet av Eskilstuna slott. Med tanke på Vasakungarnas intresse för att förvärva finsk arbetskraft är det ingalunda osannolikt att så var läget också i Eskilstuna.

De smedjor som Reinhold Rademacher grundade för 350 år sen var en viktig anledning till att Eskilstuna fick sina stadsprivilegier. År 1659 var 35 av de sammanlagt 64 lärlingarna finnar. Även från "Förteckning på Carls Gustafs Stads församlingz Lämmar" från år 1671 framgår det att det fanns 13 finska familjer som bodde i Eskilstuna då. Med all sannolikhet bestod denna grupp av soldater, deras fruar och barn. Det tidiga källmaterialet som innehåller information om finnarna i Eskilstuna bevaras huvudsakligen i Sveriges Riksarkiv och i Uppsala landsarkiv.

Finland i krig – hjälpinsamlingar och krigsbarn

Från och med år 1939 finns det arkivmaterial i Eskilstuna stadsarkiv som behandlar finländare. Andra världskriget drabbade Finland 1939-1945 och krigshändelserna drog igång olika hjälpinsatser bland de lokala föreningarna i Eskilstuna. Det grundades speciella kommittéer med uppgift att koordinera hjälpinsamlingar för Finland. Under krigsåren inbegrep hjälpinsatserna även Röda Kors-kårens verksamhet. Hjälpverksamheten bestod bland annat av penga- och materialinsamlingar samt lot-



Minnesplakett som delades ut till alla fosterfamiljer som tog emot finska barn under vinter- och fortsättningskriget

terier och ”Finlandsaftnar”, vars inkomster användes för Finland. Förutom att hjälp sändes till Finland kom det flera krigsbarn från Finland till Eskilstuna. Bland handlingarna finns exempel på rörande korrespondens som vittnar om föräldrarnas oro över sina bortskickade barn. Ibland utrycks även önskan att barnen skulle kunna få stanna i Sverige, där levnadsförhållandena var så mycket bättre än i det krigshärjade Finland.

Krigshändelser, hjälpeleveranser samt de förändrade förhållandena mellan länderna efter andra världskriget återspeglas i de memoarer som nyligen arkiverats i Eskilstuna stadsarkiv. Bland arkivets dokument finns

bland annat en historia av en finsk barnmorska som emottagit en cykel från Västra Rekarne Röda Kors-kår. Cykeln var ett värdefullt transportmedel i hennes arbete. Men att upprätthålla cykeln i skick var dock inte så enkelt då det i Finland rådde brist på det mesta. Med den särskilda blanketten återgiven nedan ansökte hon om tillstånd att få köpa nya däck till sin cykel.

Bland dessa handlingar finns även ett reskrivet tal som förmodligen hölls år 1947 i samband med Röda Kors-kårens från Västra Rekarne besök i Finland. Talet är skrivet av en präst och de kristna värderingarna sätter präge på hans försök att förstå och förklara det som hände i andra världskriget för de svenska gåsterna.

”För oss finnar har det varit hälsosamt att få litet stryk. Vårt national högmod och självförtröstan (i dålig bemärkelse) har behövt det. Huru högfärdiga hade vi ej blivit om vi hade vunnit kriget! ... Jag som till ex under vinterkriget var mycket anfäktad och modlös då jag mätade i min förstands ljus, men ej i Guds ljus våra möjligheter då vi måste kriga mot en sådan jätte som

KH-lomake N:o T 55

POLKUPYÖRÄRENKAIDEN OSTOLUPA-ANOMUS

Allekirjoittanut anoo ostolupaa allamainittuihin ajoneuvoihin kuuluville renkaille:

| | Ulkoareenat | | Sisäreunat | |
|---|-------------|---------------|------------|------------|
| | Kpl. | Rengaskoko | Kpl. | Rengaskoko |
| I. Polkupyörä tavall. <small>uus/käytetty</small> | | | | |
| Paketipyörä pyör. <small>uus/käytetty</small> | | lankar/liever | | |
| Käsirattaat <small>uus/käytetty</small> | | lankar/liever | | |
| (Tarpeeton ylipyryhtäminen) | | | | |

II. Anomuksen tueksi annan seuraavat tiedot:

Omista ⁿ / mme / Tarvitse ⁿ / mme Merkki Ajoneuvon laatu

(Tarpeeton ylipyryhtäminen)

hankittu v. ja jolla aja ⁿ / mme päivittäin
ajon laatu ja tarkoitus

Matka asunnon ja työpaikan välillä on km, työpaikka sijaitsee

Mitä muita lukumahdollisuuksia on?

Blanketten som användes för att ansöka om tillstånd för att få köpa cykeldäck

Ryssland är, jag kan nu tro en smula bättre än då, att Gud ej vill ännu tillintetgöra Finlands folk. Vi får ännu leva. Vi har ännu något att göra bland folken”



Många invandrare som kom till Sverige arbetade inom industri. Foto: Sverigefinländarnas arkiv

Föreningsarbete och skolfrågor

Arbetskraftinvandringen från Finland till Sverige började på allvar efter kriget. I början var invandringen till Sverige relativt måttlig men ökade markant på 1960-talet och nådde kulmen i början av 1970-talet. Ankomsten av stora skaror finländare till Eskilstuna har lämnat ett tydligt inslag även i arkivmaterialet. Från och med slutet av 1950-talet uppstod det flera finska föreningar, varav en del fortfarande är aktiva.

De äldsta finska föreningshandlingarna som finns att tillgå är från 1958 då Eskilstuna ingermanländska förening bildades. Ingermanlänningar härstammar från de centrala delarna av provinsen Sankt Petersburg i Ryssland. I Sverige arbetade föreningen aktivt bland annat med att anordna sommarfester för alla ingermanländare som uppehöll sig i landet. Bland de föreningar som bevarar sina handlingar i Eskilstuna stadsarkiv finns också Eskilstuna Finska Förening, Karelska föreningen, Finlandssvenska föreningen i Västra Mälardalen och Eskilstuna Skribenter, bara för att nämna några. Utöver de finska dokument som Eskilstuna stadsarkiv bevarar, förvarar även institutionen Sverigefinländarnas arkiv åtskilliga finska person- och föreningsarkiv i stadsarkivet.

Bland politiskt engagerade föreningar kan man nämna t ex Eskilstuna Finska Socialdemokratiska Förening som arbetade aktivt med att lösa de sociala och kulturella problemen som finska invandrare konfronterades med i Eskilstuna. Föreningen agerade för att uppmärksamma skolfrågor och speciellt behovet av tvåspråkig undervisning. För att förbättra den kommunala servicen riktad mot finländare var föreningen aktiv i att begära tvåspråkiga tjänster. Utöver detta drev föreningen frågan att den kommunala rösträtten skulle inkludera även invandrare.

De kommunala handlingarna på skolstyrelsen arkiv berättar också om språkundervisning för finska barn. Dessutom bevarar Eskilstuna stadsarkiv även den nyligen bortgångna lärarinna Eeva Honkakangas handlingar. Eeva Honkakangas var den första invandrarläraren i Eskilstuna och gjorde ett viktigt pionjärbete inom detta område. Honkakangas var även politiskt aktiv och hade många kommunala uppdrag.

Enligt den senaste statistiken har 17,5 % av eskilstunaborna finsk bakgrund. Finska språket finns levande i stadsmiljön och Eskilstuna kommun har i flera olika områden service på finska. Från början av år 2010 kommer Eskilstuna att vara en del av det finska förvaltningsområdet. Tydligare än någonsin tidigare är finländarnas historia en accepterad del av Eskilstunas historia.

Arkivmaterial:

Eskilstuna Finska Föreningen/Eskilstunan Suomi-Kerho
Eskilstuna Finska Socialdemokratiska Förening/Eskilstunan Suomenkielinen Sosiaalidemokraattinen Yhdistys
Eskilstuna Ingermanländska förening/
Eskilstunan Inkerinsuomalaisten kerho
Eskilstunakommittén av nationalsamling-



Teckning ur Invandrarnas Kultur Centrums arkiv. Lena Hoelgård, Årbyskolan 1975

Källor:

Hellberg, Knut: Eskilstuna en svensk märkesstad, 1919.
Nekrologium för Johanniterna i Eskilstuna. Faksimile av original i Riksarkivets Skoklostersamling 1, volym E 9069.
Ohlsson, Bror-Erik, Ericsson, Christer och Magnusson Ulf: Eskilstuna Historia del 3. 1800-talet och 1900-talet. 2001.
Ohlsson, Bror-Erik och Magnusson Ulf: Eskilstuna Historia del 2. Städerna och landsbygden från 1500-talet till 1830-talet. 2001.
Schnell Ivar: Eskilstuna en gammal stad fyller 300 år, 1959.

en för Finland

Eskilstuna kommun. Skolstyrelsens arkiv.
Eskilstuna Skribenter/Eskilstunan Kynälijät
Finlandsvenska föreningen i Västra Mälardalen
Hjälpkommittén för Finlands barn i Eskilstuna
Honkakangas Eeva, Lärarinnan Torshälla
Husby-Rekarne Lokalkommitté av nationalsamlingen för Finland
Västra Rekarne Röda Korskrets